

ARGIA

EUSKAL DANTZARI TALDEA

Gipuzkoako dantza, Kanta eta soiñu zaharrak

Emanaldi honetan, Gipuzkoako dantza-aroean erabiltzen ziren dantza moten bereixketa bat azaldu nahi izan dugu. Haie-tako batzuk bizirik diraute, baina zoritxarrez oso murriz-tuak. Garai hartako gizartearen funtsa galduz, hari zegokion osotasun hura ere galdu baita; gizartea ere zeharo aldatu baita.

Dantza-aro osoaren agerpen bat azaldu nahi genuke, Bes-taberrikari egin ohi zirenetik asiz, eta jai nagusietako Brokel-dantzak eta inauteriari zegozgionak arte; baina daudelarik gizaseme eta emakumeen plaza-dantzak. Eta bukatzeko Jorrai-dantza (Gipuzkoako iritan dantza-aroa amaitzen zen bezala).

Gizaseme eta emakumeen dantza hauen artean, bereziki «soiñu-zaharrak» deritzatenak azaldu nahi izan ditugu. Izuetak bere liburuan berezien aipatzen eta irakasten dituenak dira.

Bestaldetik, lan kanta bat baliatuz guk asmatu eta egoki-tutako dantza bat azaltzen dugu. Gure kreaio txiki bat besterik ez da.

Hala ere, nabari den bezala, geure betiko helburu nagusiari garraizka: gure soiñuk, dantzak eta horrelako aberas-tasun suerte guztiak biltzea, ikastea eta agertzea.

Gizasemek dantzatzekoak

Dantza hauk osatzeko bi motazko ikasbide erabili ditugu. Alde batetik, ahoz aho heldu zaigun jakinduria; eta bestetik, Juan Ignacio Izueta haundiak 1824gn urtean Donostian argitaratu zuen «Guipuzcoaco dantza gogoangarrien condaira edo historia...» liburu famatua.

Gizasemeen dantza hauen artean, lehenbiziko dantza-aroa Espatadantza deitutakoak betetzen du. Bestaberrikari eta herriko jailetan egin ohi zen, Iztuetak dionez; bai eta Gipuzkoan barna igarotzen ziren presuna ospetsuen aurrean ere, berrogeitamar dantzari baino gehiago biltzen zirelarik.

...«Espatadantza gogoangarri au da denbora guzietan beti Gipuzkoatarrak txit maite izan eta izango dutena»...

Bigarren dantza-aroa, berriz, Brokeldantza deritzanak du betetzen.

...«Brokeldantza egin oi dute Gipuzkoako erri bikain aurkietan, lau edo bost urtetik beste ainbeste denboraren burura; zergatik txit gostu andia duen, ala dantzariarentzat, nola errientzako urte guzietan egitera ezkeror»...

Brokeldantza hau, beti Iztuetak dionez: «...nere gazte denboran bederatzi aldaira edo mudantza oek egin oi ziran dantza mota onetan...» Guk, gure ustez gizonak dantzatuak gutxien ezagutzen direnak bereizi ditugu. Hauk dira.

BOASTITZEA, ZORTZIKO 40 MURISKA EDO KABRIOLAKOA, MAKILLA ANDIAKIKOA
BILLANTZIKO, ZINTA DANTZA.

Dantza sorta hauen bukaera gisa, egoki iduritu zaigu UZTAI DANTZA deritzana sartzea; nahiz eta Iztuetak aipatzen ez badu ere. Jose Lorenzo Pujana jaunak irakatsitakoen artean dago; eta ongi egokitua ere Gipuzkoako dantza moten artean.

Uztaidantza, Añorgako Simon Setien jauna, José Lorenzo Pujana maixuaren ikasle izandakoak irakatsi digu; bai eta lehenago aipatukoekin dituen loturak ere.

Jazkerak, Gonzalo Manso de Zúñiga jaunak alta Donostia zenarekin dantza-jazkerari buruz egindako bildumetatik artu ditugu.

Lizarzako inauteria

Lizarzan oso dantza bereziak egin ohi ziren inauterikari. Gehlenetan, usu baino maizago agurtzen da; seguraski, inauteriari zegozkion eskeak (txingar, lukainka, gazta, odolkoa eta horrelakorik) bildu nahiez. Jazkerak oso bitxiak dira. Eta gizasemeak —inauteri ohitura— Manilako soingaineko deituekin jauntzen dira.

Argia taldeak dantza hauk 1971gn urtean bildu zituen; jautzien gaineko irakasleak Jose Maria Etxeberria eta Miguel Jose San Sebastián gazteak izan zirelarik. Eta musika doiñuk, eta kapitanaren jauziak osatzen Zelain baserriko sendiak lagundu ginduen.

Multzoa honela osatzen da: Kapitan, sarjento, zortzi dantzari eta bi espentzieru (dantzatzeko tresnak partitzen dituztenak, bai eta ardoa txistularieri ere).

Zortzi dantzetatik honoko hauk agertzen ditugu.

PASEO, SEGUNDA, LAU OSTIKO, MAKIL DANTZA, PALA DANTZA.

Oi Pello Pello

Europako beste toki askotan bezalatsu, Euskalherrian ere lan askotan kantatu egin ohi zen. Lan kanta horietako bat hau dateke.

Iruleek, Jeneralian, gauez egiten omen zuten lana. Beharbada hori izan litake kanta honen esan-nahia; lan-aldi bakoitzaren ondotik lo egitea galdetzen baldute.

Dantza hau ez da jatorrizkoa; Argia taldeak, bestaldekoa izan arren gutartean asko zabaldu den kanta honetaz baliaturik, eszenarako egokitutako dantza baizik. Euskal dantzategian aportazio txiki bat izan nahiko lukeana.

Jazkerak, Gipuzkoako XIV eta XV mendeetako Gonzalo Manso de Zúñiga jaunak utzitako irudietatik artuak izan dira.

Gizaseme eta emakumeen dantzak

Bigarren zati honetan, XIXgn mendean Gipuzkoako iritan bizi ziren dantza, soñu eta kanta agertu nahi ditugu. Beti lztuetari garraizkala, eta gizon haundi harek zion bezala: «...ezagutzen danen bear bezala, zenbaterainokoa dan soñu zarroen jakinduria eta anditasuna, badakit izango diradena berak, aspaldian baño maitatuagoak, eta onetsiagoak.»

Horrengatik, zenbait «soñu-zar» agertzen dugu, lztuetaren denboran egin ohi ziren antzera: oraindik gaur egun ezagutzen ditugun dantza batzuen barrenean aldizkatuz. Bereixketa bat egin behar zen, eta oraingo honetan honoko hauk agertzen ditugu:

— Herritako jai nagusietan dantzatzan den Gizon dantzan, bi soñu-zar sartu ditugu:

«Kuarrenteko erregelak» (aurrekuak dantzatua)

«San Sebastian dantza» (atreskuak dantzatua).

— Neskatzena esku-dantza deritzanaren barrenean, beste bi:

«Ondarrabia txikia» (aurrekuak dantzatua)

«Ormatxulo» (atreskuak dantzatua)

— Bakarka dantzatutako bi soñu-zar:

«Eunda biko»

«Punta motz»

— Neskatzena esku-dantza, lehengo bezalakoa bainan:

«Asierako zortzikoa» dantzatuz.

— Galaiena esku-dantza, bi gizasemek neskatza guztiak dantzatzera ateratzen dituztenekoa; bi soñuzar:

«Amorea Margaritaxo» (aurrekuak dantzatua)

«Erribera» (atreskuak dantzatua)

— Txakolin, ...«au dantzatzan da joistallu gauetan, gela auzbakideko edo Konsistorialetan, eta beste-lako denbora, arako zedenan edo broman egon oi diradenetan...»

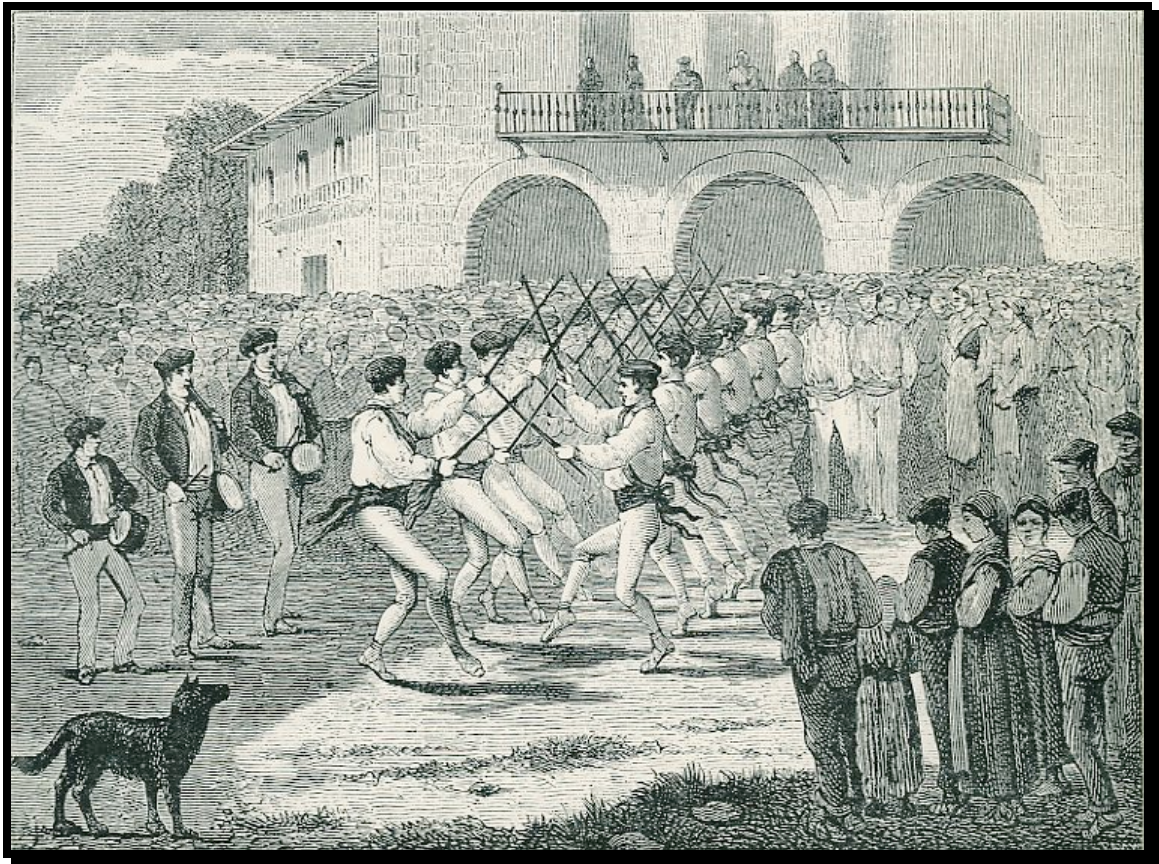
— Bakarka dantzatutako bi soñu-zar:

«Betronio txikia»

«Betronio aundia»

— Eta emanaldia bukatzeko Jorrai dantza. «Jorrai dantza egiten da, errietako pozaldia edo festak bukatu ondoan zagi puztuakin eta jorraiakin...».

Dantza hauen denen jazkerak, Sydney Crocker eta Valeriano Bécquer margolarien irudietatik artu dira.

1ST. PRIZE INTERNATIONAL
FESTIVAL OF MIDDLESBROUGH
(G. B.) 1968

COLLAR DE PLATA DEL XXV
FESTIVAL DE LA VENDIMIA Y DE
LOS JUEGOS INTERNACIONALES
DE OTOÑO 1970
DE DIJON (FRANCIA)

Imp. V. Echeverría / V. Pradera, 47 / S. S. Mayo 1972